

ЄВРОПЕЙЦІ, ПРИСТЕБНІТЬ ПАСКИ БЕЗПЕКИ! НАЙГІРШЕ ПОПЕРЕДУ

«Єдиний урок, який можна винести з історії, полягає в тому, що люди не беруть з історії жодних уроків»

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель

Протистояння Росія-ЄС: кінець політики півтонів

Росія намагається мобілізувати всі свої ресурси впливу в Європейському Союзі, щоб змінити хід війни в Україні, заблокувати санкції і викликати проблеми та зміни суспільних настроїв в якомога більшій кількості країн. Однак, для російського президента Володимира Путіна та його симпатиків перспективи в ЄС не дуже хороші. Йдеться не лише про сценарій перебігу війни в Україні. Йдеться також про ресурси «м'якої сили», з якими ЄС і НАТО ще мають розібратись.

Давайте розглянемо чотири сфери політики, у яких ЄС або його країни-члени починають принаймні обдумувати свої політичні варіанти протидії Росії. Мова про чіткі, можливі та потенційно прийнятні кроки, які можна зробити. Вони стосуються таких питань, як:

- візи для росіян;
- протидія «газовій війні»;
- що робити з головою п'ятої колони в ЄС – угорським прем'єром Віктором Орбаном;
- стабільність на нестабільних Західних Балканах.

Візи. «Туристичний» аргумент

Нещодавно Польща стала п'ятою країною ЄС, яка припинила видачу віз громадянам Росії. У цьому вона приєдналась до Латвії, Естонії, Фінляндії та Данії. Логіка цього кроку проста. Оскільки Росія почала війну, а вбивства та руйнування в Україні зростають, незрозуміло, чому російські громадяни мають користуватися привілеєм подорожувати до країн ЄС і користуватись їх гостинністю.

Це насправді настільки логічно, що майже напевно ця ініціатива отримає нових прихильників. Однак слід зазначити декілька аспектів.

Перший полягає в тому, що певні країни, особливо залежні від туризму – деякі з них досить великі, такі як Італія, Іспанія та Греція – ймовірно, будуть проти такої заборони, побоюючись, що від цього постраждає їхня туристична галузь. Однак це навряд чи стосуватиметься всіх країн. На тлі приголомшливих втрат, яких через війну зазнає європейська економіка і кричущого шантажу Кремля сировиною, «туристичний аргумент» рано чи пізно просто вичерпається.

Другий і більш делікатний момент полягає в тому, що повна візова заборона неминуче вплине на здатність ЄС надавати притулок противникам режиму Путіна. У певному сенсі це правда: коли протистояння досягне піку, цілком можливо, що деякі нові дисиденти можуть постраждати і стати супутніми збитками у більшій битві. Але навряд чи всі, чи навіть більшість опонентів Путіна постраждають від візової заборони.

Одним словом, почався зворотний відлік до введення ЄС візового режиму для росіян. Можливо, він ніколи не охопить усі країни-члени ЄС, але поточний список країн, що запроваджують бан, ймовірно, розшириться.

Останній момент полягає в тому, що заборона на видачу віз була б досить ефективною санкцією. Поки що

пов'язані з війною санкції не торкнулися прямо і конкретно тих громадян Росії, які підтримали війну Путіна. Можливі майбутні візові обмеження торкнуться лише 30% населення, яке проживає переважно у великих містах і має паспорти, необхідні для поїздок за кордон. Інші 70% ніколи не залишали Росію і, швидше за все, не захочуть це робити найближчим часом. І хоча 30% є відносно невеликим відсотком, він включає соціальний прошарок привілейованих і тих, хто приймає рішення або формує громадську думку всередині правлячої еліти. Вони можуть відчуті біль і зрозуміти її суть.

Газова війна. Здається, це не працює

Газова війна між ЄС і Росією знаходиться в розпалі. Минулого тижня Німеччина заявила, що її газові сховища заповнені на цільові 80%, що свідчить про провал попередньої стратегії Кремля щодо доставки менших обсягів газу та, таким чином, відмови німецьким газовим компаніям у достатній кількості газу напередодні газового року та опалювального сезону, який розпочнеться 1 жовтня.

У зв'язку з цим Москва змінила тактику та зосередилася на прямому залякуванні цінами, брутальному втручанні, включаючи саботаж, дестабілізації і залучення до цього проксі-неурядові організації та партії, які вона спонсорувала роками.

Погляньте, що відбувається в Німеччині. Пропагандистська кампанія Москви має там на меті каталізувати соціальне невдоволення через можливий дефіцит природного газу, що призведе до заходів жорсткої економії та погіршення якості життя. Кілька екстремістських міжнародних екологічних організацій, як-от Ende Gelände і Extinction Rebellion, які об'єдналися з іншими місцевими партнерами з кліматичного руху, були використані російською пропагандою як «корисні ідіоти» у спробі Кремля підірвати енергетичну безпеку та антикризові заходи в Німеччині.

У Гамбурзі така ж токсична суміш рухів на знак протесту проти будівництва терміналів зрідженого природного газу (СПГ) уздовж узбережжя Німеччини намагалася заблокувати мости, що ведуть до порту, змусивши втрутитись поліцію.

Отже, загалом це не зовсім витончена чи заплутана стратегія: з одного боку, є протести на користь збільшення ім-

порту російського газу (на умовах Кремля); з іншого – протест проти імпорту СПГ, який міг би вирішити газову проблему (але конкурував би з газом Путіна та поставив би в глухий кут його стратегію). Так просто!

Кремль докладає всіх зусиль, щоб розпалити невдоволення, змусити змінити зовнішню політику і, можливо, навіть повалити коаліційний уряд канцлера Олафа Шольца. І, звичайно, через те, що Бог створив маленьких зелених активістів, те, що зараз відбувається в Німеччині, незабаром почнеться й в інших місцях. Але найцікавіше (і вселяє надію) ось що: *здається, це не працює*. Що стосується розпаду коаліції, то Зелені Німеччини, які перебувають у уряді, дистанціюються від акцій кліматичних екстремістів. Самі ж демонстрації не є чимось дуже вартим уваги: у деяких випадках їх кількість перевищувала 6 тис. осіб, але цього навряд чи достатньо, щоб кваліфікувати їх як «масові» – тим більше, щоб підтримати амбіції Володимира Путіна щодо дестабілізації та зміни режиму. Іншими словами і Шольц, і його колеги, очевидно, поки справляються.

Треба поговорити про Віктора

Наразі природний газ продовжує давати Москві певну надію на те, що вона зможе винагородити кілька «дружніх» країн ЄС додатковими його потоками. Чільне місце серед цих друзів займає Угорщина. Ідея досить проста: зробити лідера країни Віктора Орбана брокером російського природного газу і дозволити йому «виручати» сусідів у кризі – і таким чином довести правильність його рабської політики щодо Путіна.

Ця лінія протистояння між ЄС і Росією також посилюватиметься, особливо напередодні опалювального сезону. Немає сумніву, що відсутність єдиної європейської відповіді відкриває ніші, які Путін може використувати, протиставляючи одну країну-члена іншій. Особливо дивно є ситуація з Болгарією, яка діє як транзитна країна на шляху транспортування російського газу до Угорщини Орбана, не отримуючи при цьому жодної його молекули.

Так що робити? Що ж, очевидно, у цьому відношенні Європейська комісія заслуговує на критику за те, що виключила з-під санкцій маршрути транспортування газпромівського газу, тим самим дозволивши Москві грати в її нечесну гру. І, звісно, можна було б (і, можливо, прийнятно і необхідно на даний момент) дозволити «Газпрому» продовжувати забезпечувати істотні обсяги газу, забезпечуючи безпеку поставок. Але має бути обмеження на надання додаткових обсягів газу в способи, які дискримінують країни-члени ЄС.

До речі, перспектива отримання Угорщиною додаткового газу прямо суперечить політиці ЄС щодо скорочення споживання на 15%. І поки не буде можливим застосувати повну заборону на імпорт російського газу, що, мабуть, має бути кінцевою метою, якщо політична та військова ситуація радикально не зміниться, країни-члени можуть погодитися обмежити транзит російського газу та торгівлю ним у межах ЄС до безпечного рівня, який з часом можна знизити.

Західні Балкани. «Третій шлях»

Видворення російського посла в Чорногорії і особливо криза в відносинах між Косово та Сербією знову привернули увагу до дестабілізуючих дій Кремля на Західних Балканах і його спроб відкрити «другий фронт» в Європі для відвернення уваги ЄС і НАТО від України.

Це не перший випадок, коли Подгориця висилає російських дипломатів. З початку війни п'ятеро з них були оголошені персонами нон-грата. За той самий період Північна Македонія вислала ще більше російських дипломатів – а точніше 11. Президент країни Стево Пендаровські звинуватив Росію у втручанні у внутрішні справи країни, підриві процесу вступу до ЄС та прямому фінансуванні опозицій-

них партій. До речі, це також було претензією колишнього уряду Кирила Петкова в Болгарії, який став «колишнім» на початку цього року, коли Росія його скинула.

Приблизно така сама історія з косовсько-сербським конфліктом. Там Кремль відверто підбурює Сербію до радикальних військових дій, а ЄС через свою посередницьку місію намагається запобігти кризі. Подібним чином спостерігачі з тривогою дивляться на ситуацію в Боснії та Герцеговині, де Росія відкрито заохочує сербське утворення у цій державі – Республіку Сербську – у її сепаратистських прагненнях.

До речі, варто зазначити, що одним із найвидатніших активів агресивної політики Росії на Балканах є її посол у Белграді Олександр Боцан-Харченко, який буквально кілька днів тому через контрольований російським урядом сайт оприлюднив «новину», що Москва має намір побудувати військову базу в Сербії. Що було, м'яко кажучи, досить незвично і показало, наскільки низько опустилася зовнішня політика Росії і наскільки відчайдушно є Москва. У роботу посла не входить участь у маніпулятивних діях, пов'язаних із прийняттям стратегічного рішення на високому рівні, наприклад, щодо відкриття військової бази в країні перебування. У цивілізованій дипломатичній практиці така новина оприлюднюється на тому рівні, на якому ухвалено відповідне рішення – тобто на найвищому державному.

Відтак, заява Боцан-Харченка була відвертою провокацією. Тому не дивно, що президент Сербії Александар Вучич заперечив її. Але викручування рук Москвою продовжуватиметься, залишаючи мало місця для маневру тим у Белграді, хто виступає за «середній шлях» або «третій шлях» між Заходом і Росією та дотримується порядку денного Кремля на Західних Балканах.

Кремль шукає всі можливі шляхи для того, щоб посилити міжжетничну та міждержавну напругу на Західних Балканах і тим самим ще більше дестабілізувати всю Європу. «Третій шлях» звучить гарно, але на практиці, оскільки Росія така груба і агресивна, у балканських країн немає місця для політики неприєднання чи будь-якої іншої щодо неї.

Фінальний тест

Підсумовуючи, слід зазначити, що для Росії чи, принаймні, для режиму Путіна – програвши війни в Україні стануть загрозою існуванню. Відтак, прагнучи перемогти, Кремль надалі намагатиметься підпалити непохитну Європу, або ж завдати їй максимальної шкоди, якщо перемога неможлива.

Тому, протистояння між ЄС і Росією має перейти у ще більш жорстоку фазу, коли в політиці ЄС щодо Росії не буде місця півтонам.

Це означатиме серйозні виклики лідерів русофілів, таких як Віктор Орбан, Александар Вучич і президент Болгарії Румен Радев, але також й для ЄС і НАТО, які повинні будуть протидіяти таким викликам.

Це також означатиме й фінальний тест для лідерів ЄС і деяких його більших і більш західних держав. Будемо сподіватися, що вони пройдуть цей тест. Тому що це боротьба, яку Європа не може дозволити собі програти. Хоча, як ми зазначали вище, це також боротьба, яку Європа може виграти, якщо зробить правильні кроки.

У будь-якому випадку це буде непроста поїздка. Тому пристебніть паски безпеки.

Іллян ВАСИЛЄВ,
болгарський дипломат,
письменник і політичний блогер

Джерело: altanalyses.org

Переклад Ігоря Федика